

TOPRAK BEYİ OLARAK ADNAN MENDERES VE ÇAKIRBEYLİ
ÇİFTLİĞİNDE ETKİLENDİĞİ İSİMLER
ADNAN MENDERES AS A LANDLORD AND THE NAMES INFLUENCED
HIM AT THE ÇAKIRBEYLİ FARM

Sevilay DURMUŞ*

Öz

Article Info

Adnan Menderes'in siyasete girmeden önceki hayatı, onun siyasî yaşamının gölgesinde kalmıştır denilebilir. Fakat Menderes'in çiftlik hayatı ve ilk gençlik yılları sonraki yaşamını derinden şekillendiren bir özelliktir. Çünkü tarihe geçmiş her şahsiyet onu meydana getiren ortamın bir mahsulüdür. Hayata Aydın'da gözlerini açan Menderes küçük yaşta en yakınlarını kaybetmiştir. Onun mizacının oluşmasında ve hayatının ileriki yıllarında anne-babasının ve ablasının ölümünden sonra ailedeki tek hamisi olan babaanne Fatma Fitnat Hanım'ın önemli bir rol oynadığı düşünülebilir.

Daha sonraki dönemlerde Çakırbeyli, köylüler ve çiftlik evi üçgeninde kendisine rehberlik eden adeta onu hayata hazırlayan kâhyalar da oldukça önemlidir. Menderes halkın içinde yetişmiş topraktan gelen bir şahsiyettir. Menderes'i anlamak onun etkilendiği ortamı anlamakla mümkündür. Temas ettiği insanlar, yaşadığı zaman dilimi ve yetiştiği çevre bu ortamı oluşturan unsurlardır. Onu yetiştiren bu ortamın önemi, onun toprakla olan bağı, çiftlik hayatına duyduğu özlem sık sık konuşmalarına da yansımıştır. Bu çalışma ile Adnan Menderes'in siyasete girmeden önceki yaşamında bir toprak beyi olarak şekillenmesinde önemli rol oynayan kişiler ve olaylar ele alınmıştır. Söz konusu bilgiler çoğunlukla birincil kaynak kişilerle yapılan derleme çalışmaları ve yapılandırılmış görüşmelerle elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Adnan Menderes, Çiftlik, Toprak Beyi, Fatma Fitnat Hanım.

Abstract

Adnan Menderes' life before he entered politics was overshadowed by his political life. However, Menderes' rural life and his early youth are also features that deeply shaped his later life. Because every great personality that left their mark in history is a product of the environment that created it. Menderes, who opened his eyes to life in Aydın, lost his closest relatives at a young age. It can be thought that Grandmother Fitnat Hanım, who was the only head of the family after the death of his parents and older sister, played a very important role in the formation of her temperament and later in her life.

In the later periods, the stewards who guided him within the triangle of Çakırbeyli, the villagers and the farmhouse, and literally prepared him to life, are also very important. Menderes is a personality that comes from the soil grown in the people. Understanding Menderes is possible by understanding the environment in which he was affected. The people he came in contact with, the time period he lived in and the environment he grew up in are the elements that made up this environment. The importance of the environment that raised him, his devotion to the soil, and his longing for farm life are also often reflected in his speeches. In this study, the people and events that played an important role in the formation of Adnan Menderes as a landlord in his life before he entered politics are discussed. The aforementioned information was obtained through compilation studies and structured interviews with primary source persons.

Keywords: Adnan Menderes, Farm, Landlord, Mrs. Fatma Fitnat

Biyografi

Geliş Tarihi: 02/01/202024

Kabul Tarihi: 19/01/2024

Atf

Durmuş, S. (2024). Toprak Beyi Olarak Adnan Menderes ve Çakırbeyli Çiftliğinde Etkilendiği İsimler. *Anasay* 27, 220-232.

Biography

Received: 02/01/2024

Accepted: 19/01/2024

Cite this article as:

Durmuş, S. (2024). Adnan Menderes as a Landlord and the Names Influenced Him at the Çakırbeyli Farm. *Anasay* 27, 220-232.

EXTENDED ABSTRACT

In Turkey's history, the lives of distinguished figures and political characters have always been in the center of attention of the public. Regarding this, Adnan Menderes is also undoubtedly one of the important names in the Turkish political history. Although Adnan Menderes is remembered more in the public's memory with his politician identity and as the 9th prime minister of the Turkish Republic, his life before entering politics is equally important.

The aim of our study is to compile and analyze the life and memories of Adnan Menderes, an important name in Turkish political history, who has a place in the minds of the people in the Koçarlı district of Aydın; but especially in his own village, Çakırbeyli. The memory of the public always preserves the culturally, socially and politically important events that took place in history, like a museum. Since the figures who left their mark are important in the public's social perception, it is necessary to turn to the public in order to understand and evaluate the past. In this context, our study is original and differs from other studies as it takes people and their memories to the center, and is emerged after an intensive field research.

With this study, before everything else, the attention has been drawn to Adnan Menderes' second identity as a landlord, which has remained in the background and has not been brought to light a lot until today. In addition, the people, events and places that were effective in the formation of Adnan Menderes' personality and character also constitute the focus of our study. In order to understand more clearly Adnan Menderes' actions in his political life, his perspective on the public, his views and policies in the following years, it is necessary to know who contributed to Menderes' life since his childhood and in what environments he grew up. In our study, theoretical literature sources on this subject were examined and reference information was analyzed to shed light on the period. Additionally, in addition to theoretical sources, an extensive field research was conducted in the Koçarlı district of Aydın (primarily in the Çakırbeyli village). By scanning the surrounding villages too, the environment where Adnan Menderes was born and raised was researched both on the basis of people and events.

First generation people who knew Adnan Menderes and witnessed that period was contacted as sources and interviews were conducted with them using the compilation method. In these interviews, both some information in the written sources were confirmed by the public and information and memories that were not included in the written sources are compiled from the memories of the local people and written down for the first time. In this context, Adnan Menderes' views on agricultural policies during his years as prime minister were also evaluated by the local people. For example, the introduction of tractors into agriculture, apart from the information in written sources, was confirmed for the first time in the direct interviews we conducted in our study with the information given by Veli Yunus from Çakırbeyli, a villager of Adnan Menderes and the driver of one of the first tractors brought to the farm.

According to the information we have obtained from written and oral sources, Adnan Menderes originally belongs to an immigrant family. The origin of the family dates all the way back to the Crimean Tatars. Adnan Menderes was born in Aydın in 1899 after his family immigrated to Aydın. Before entering politics, Adnan Menderes spent his childhood and early youth as a landlord in Çakırbeyli village of Koçarlı district of Aydın, where he was born and raised. Adnan Menderes' life before entering politics in 1930 was like a school that prepared Menderes for life in this sense.

Adnan Menderes' mother Tevhide Hanım inherited the farm of approximately 40,000 acres from his grandfather Hacı Ali Pasha in 1908 to Adnan Menderes, who was a child back then. Adnan Menderes took over the farm after his military service ended in 1919 and settled on the farm. During the period that coincided with Menderes' early youth, Adnan Menderes received training from the stewards of the farm on many subjects, from clothing to how to manage the farm and his dialogue with the villagers. Adnan Menderes lost his parents and his older sister Melike to tuberculosis at a young age. Since his grandmother, Fatma Fitnat Hanım, also died when Adnan

Menderes was eighteen, Menderes had no first-degree relatives on the Çakırbeyli farm. It can be said that Adnan Menderes, who settled in Çakırbeyli Farm in his early twenties to start life, was taught by people such as Kahya Memişoğlu and Abdi Ağa. Adnan Menderes also obtained the details about the Efe culture mostly from the information given by the stewards.

One of the most important findings we obtained in our study is that another name that Adnan Menderes has consulted on various topics since his childhood was Mehmet Celaleddin Önal from Evsekler village, who is a respected name in the village circles. M. Celaleddin Önal, known as "Black Hafız" in the region, gave Adnan Menderes the first religious information, and even according to the information we obtained from his grandson Mehmet Emin Doğruyol, after Adnan Menderes entered politics (1932), he consulted with M. Celaleddin Önal while distributing some of the land inherited from his grandfather to his villagers.

Based on all these data, it can be said that before starting politics, Adnan Menderes formed the basis of his ties with agriculture and the people of rural areas in the Çakırbeyli farm. The close bond that Adnan Menderes has established with the public since his youth directly affected his populism and agricultural policies during his years in politics too. In this context, it is possible to divide Adnan Menderes' life into two: Menderes, who was a landlord before entering politics in 1930 and Menderes after he entered politics.

Giriş

*Ben; hem bu çiftliği hem bu çiftliğin etrafında
yaşayan insanların dostluğunu kazanmak için muvaffakiyetimi, artık gözü görmeyen
bir ninenin gergefte nakış işlemesi gibi bütün duygularımı vererek işledim.*

Adnan Menderes

Adnan Menderes'in doğduğu büyüdüğü topraklar olan Ege Bölgesi ve eski ismiyle Güzelhisar; Aydın ili, kadim medeniyetlere ev sahipliği yapmış verimli arazileri, ılıman iklimi ve stratejik konumu ile daima bir cazibe merkezi olmuştur. Bu topraklarda birçok kadim medeniyet kurulup yıkılmıştır. Ayrıca bu bölge limanları, ticaret merkezleri ve tarıma uygun sulak arazileri, kültürel ve tarihî zenginliği ile tanınmıştır.

“Menderes kelimesi Fransızca (Meandr)olan Yunanca (Meandres) den gelir. Türk hançeresi onu ‘Menderes’ yapmış ve kendisine mal etmiştir. Bu kelime aslında, ivicacı, dolambaçlı, boyuna kıvrımlar helezonlar bir sıfat manasındadır.

...kıvrım kıvrım, şuh ve oynak, Ege kıyılarına inen Menderes bir koluyla Afyon, öbür koluyla da Murat dağından fıskırır, sonra Uşak cenubundan kollarını birleştirerek ve adımlar çizerek Aydın ovasını geçer ve tarihî (Mile) harabelerinin yanında Ege'ye dökülür”(Kısakürek, 2016, s.152). Necip Fazıl Kısakürek Menderes nehrini tarif ederken Adnan Menderes'in kaderini de bu nehre benzetmiştir. Menderes'in hayatı anne-babasını, ablasını kaybettikten özellikle de siyasete girdikten sonra kıvrım kıvrım akmış zorlu yollardan iniş çıkışlardan geçmiştir.

Aydın'ın Koçarlı ilçesi; Selçuklular, Menteşeoğulları, 1413 tarihinden sonra ise Osmanlı yönetiminde kalmıştır. Cumhuriyet ile birlikte nüfusundaki artışa paralel olarak ilçe konumunu yeniden almıştır. Aydın'a yaklaşık 22 kilometre mesafesi olan Koçarlı'da halkın geçim kaynağı tarımdır (Yapıcı, 2022, s. 32). Ayrıca ilçede hayvancılık da bir diğer geçim kaynağıdır. Koçarlı ilçesinin 52 mahallesi bulunmaktadır.

Ege bölgesinde geniş bir vadinin ortasında Büyük ve Küçük Menderes'e paralel bir şekilde Ege denizine dökülen iki nehirdir bu iki ırmak. Aydın, Büyük Menderes'in kuzeyinde

kalmaktadır. Koçarlı ilçesine bağlı Çakırbeyli köyü Aydın'a yaklaşık yarım saatlik bir mesafede bulunmaktadır. Çine Çayı da geçildikten sonra yaklaşık iki km sonra Çakırbeyli köyüne varılmaktadır.

Aydın stratejik konumu, verimli toprakları ve ticaret merkezi oluşu nedeniyle hem Osmanlı hem de Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra gözde bir şehir olmuştur. Aydın; Osmanlı'dan Cumhuriyete geçiş sürecinde pek çok farklı ve önemli olaydan etkilenmiştir. Örneğin; 1919 yılında Yunan işgali ile kent birçok değişim geçirmiştir. Demografik yapı değişime uğramış, ticari hayat durma noktasına gelmiş ve Aydın birçok açıdan olumsuz etkilenmiştir. Adnan Menderes Batı Anadolu'nun kadim geçmişine sahip Aydın'da Osmanlı'nın son yılları ve Cumhuriyetin kuruluşuna yakın bir zamanda doğmuştur (Yılmaz, 2018, s.46).

Adnan Menderes 1899 yılında İzmirli Katipzâde İbrahim Etem Bey ve Hacıpaşazâde Tevhide Hanım'ın ikinci çocuğu olarak, Sarayıcı Mahallesi'nde dayısı Sadık Bey'in konağında dünyaya gelmiştir. Menderes'in babası İbrahim Etem Bey Katipzâde İsmail Bey'in oğluydu. İzmirli Katipzâdeler diye tanınan bir aileden gelmektedir. İbrahim Etem Bey Aydın'da tahrirat kâtibi olarak görev yapmaktaydı. Kâtipzâdeler'in önceki kuşak dedelerinden Hacı Mehmet Efendi (1762) İzmir'e ayanlığa benzer bir görev nedeniyle gelip yerleşmiştir. İbrahim Etem Bey'in de iyi bir eğitim aldığı bilinmektedir.

Adnan Menderes'in annesi ise Tevhide Hanım'dır. Tevhide Hanım, Hacı Ali Paşazâdeler olarak tanınan ailenin kızıydı. Babası Hacı Ali Paşa Büyük Menderes ve Küçük Menderes ovasında oldukça geniş arazilerin sahibiydi. Hacı Ali Paşazâde'nin hayatı hakkında muhtelif bilgiler bulunmaktadır. Fakat edinilen güçlü bilgilere göre Eskişehir'den Tire'ye göç eden bir Tatar ailenin oğluydu. *“Eskişehir Tatarları daha ziyade 1877-1878 Osmanlı-Rus harbi üzerine Dobruca'dan buralara göç etmiş olarak bilinirler. Bunlar Kırım Tatarları'nın devamıdır”* (Aydemir, 2019, s.18). Hacı Ali Paşa Eskişehir'den Tire'ye göç etmiş ve burada bir çiftlikte kâhya olarak çalışmaya başlamıştı. Çiftliğin sahibinin vefatı üzerine Anadolu'da başka örneklerde de görüldüğü üzere çiftlik sahibi dul hanım ile evlenmiştir. Böylece Hacı Ali Paşa geniş topraklara sahip olmuştur. Paşalık unvanı ise Abdülhamit döneminde “mîr-i miran” yani sivil paşalık unvanıdır. Hacı Ali Paşa Küçük ve Büyük Menderes havzasında oldukça geniş bir arazide toprakla iç içe bir hayat sürmüştür. Fakat çevredeki Rum köylüleri tarafından öldürülmüştür. 1908'de Hacı Ali Paşa'nın öldürülmesi sonucunda çiftlik ve toprakların mülkiyeti annesi üzerinden çocuk yaşta olan Adnan Menderes'e kalmıştır. Fakat çiftliğin hukuki anlamda yönetimi avukat Fevzi Aker'e verilmiştir.

Tevhide Hanım ikinci çocuğu olan Adnan Menderes'i dünyaya getirdikten kısa bir süre sonra sağlığı bozulmuş ve vereme yakalanmıştır. Bunun üzerine aile İzmir'e yerleşmiştir. Burada tedavilere olumlu cevap vermeyen Tevhide Hanım hayatını kaybetmiştir. Aradan çok fazla bir zaman geçmeden İbrahim Etem Bey de tedavi olmak üzere gittiği İstanbul'da veremden hayatını kaybetmiştir (Dilipak, 1990, s.19). Adnan Menderes bu sarsıcı ölümlerin ardından hem yetim hem de öksüz kalmış bir çocuktur. Hayatta en yakını olan ablası Melike'yi de İzmir'de Beyler sokağındaki evlerinde kaybettikten sonra Menderes bütünüyle yalnız kalmıştır. Artık Adnan Menderes'i koruyup kollayacak tek bir kişi vardır: babaannesi Fatma Fitnat Hanım.

Babaanne Fitnat Hanım:

Babaanne Fitnat Hanım Katipzâde Mehmet Efendi ile Katipzâde Safiye Hanımın kızıdır. *“İzmir nüfus kayıtlarına göre Fatma Fitnat Hanım 1853 yılında İzmir'de doğmuş ve 65 yaşında iken, 26 Şubat 1918'de ölmüştür”* (İnan, 2002, s.8). Babaannesi torunu ile yakından ilgilenmiştir. Onun yetişmesi, iyi bir eğitim alabilmesi ve kendini yalnız hissetmemesi için çabalamıştır. Menderes anne ve babasını hiç hatırlamamaktadır. Ablası Melike'ye ait birkaç hatırayı ise güçlükle hatırlamaktadır. Babaannesinin Adnan Menderes

üzerinde oldukça güçlü bir etkisi ve emeği olduğu varsayılabılır. Hatta Adnan Menderes ilkokulu bitirinceye kadar babaannesini annesi olarak bilmektedir. Menderes babaannesi hakkında şöyle bahsetmektedir: “*Ben ilk terbiyemi, ilk eğitimimi onun tükenmez şefkati, tükenmez ilgisi, tükenmez muhabbeti ve tükenmez sabrından aldım. Hayatımda babaannem kadar vatanını, toprağını, bayrağını seven ikinci bir kadın görmedim. Düşünebiliyor musun doktorum, ana baba yok, kardeş yok ve benim hayatımı bin türlü zorluklar gösteren büyümenin dertlerini paylaşan, bunları göğüsleyen oldukça ileri yaşa ulaşmış tek bir insan var babaannem*” (Sarol, 2014, s.20). Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere Fitnat Hanım onun her yönden iyi yetişmesinde katkıda bulunmuştur. Fitnat Hanım’ın Adnan Menderes’i doğrudan etkilediği bilinmektedir. Torunu Adnan Menderes’i İzmir İttihat ve Terakki Mektebi’ne yazdırmıştır. Menderes burada rüştiye kısmını okumuş daha sonra Kızılçullu’ da ki Amerikan Koleji’nde eğitimine devam etmiştir.

Fatma Fitnat Hanım torununu askerlik yılları başladığında da yalnız bırakmamıştır. Adnan Menderes Amerikan Koleji’ndeki eğitimini tamamlamadan savaş patlak verir. 1916 Ekim ayında Harbiye Nezareti tarafından Adnan Menderes, İstanbul Erenköy’deki İhtiyat Zabiti Talimğâhı’na (Yedek Subay) olarak görevlendirilmiştir. Bu dönem babaannesini de İstanbul’a çağırmıştır. Şevket Süreyya Aydemir’in kitabında verilen bilgiye göre Fatma Fitnat Hanım 1916 veya 1917 yıllarında İstanbul’da Şahin Paşa otelinde veremden vefat etmiştir. Böylece genç yaşta Adnan Menderes hayattaki en yakınlarından birini daha kaybetmenin acısını yaşamış olmalıdır.

Babaanne ve Adnan Menderes arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Menderes ailesinden en yakınlarını o dönem amansız bir hastalık olan veremden kaybedince hayatını dolduran tek kişi babaannesi olmuştur. Fatma Fitnat Hanım torununun çok iyi bir eğitim almasını sağlamıştır. Onun kişiliğinin oluşmasında da doğrudan etkisi vardır. Adnan Menderes’in hangi işle meşgul olursa olsun toprakla olan bağını koparmasını asla istememiştir. Toprak onun için ata yadigârı bir hazinedir ve torununun topraklara ilgisiz kalmasını bir ihanet olarak görmektedir. Bu konuda Adnan Menderes’e bir de vasiyeti bulunmaktadır:

“*Benim güzel Adnan’ım sana tek vasiyetim; hangi tahsili yaparsan yap, ne olursan ol, nerede bulunursan bulun mutlaka ecdadından kalan toprakların kucağına dön. Sakın onları öksüz bırakma. Bu vadiya ne kadar önem verirsen, ne kadar çaba gösterirsen o nispette mükafatını alırsın. Unutma toprakla uğraşmak bir bakıma peygamberlerin en aziz en değerli meslekleri olmuştur. Aman Adnan’ım dikkat et toprağa hıyanetin cezası çok korkunçtur. Hele senin gibi on binlerce dönüm araziye sahip olan bir insanın çiftliğini yüz üstü bırakması, onu tabiatın hoyrat ellerine terk etmesi affedilmez bir günah olur. Hazer et!*” (Sarol, 2014, s.20-21). Menderes babaannesinin bu sözlerini arkadaşı Dr. Mükerrerem Sarol’a anlatırken oldukça duygusal bir hale bürünerek daima saygı ile babaannesini yâd etmiştir.

Çiftlik Hayatı

Adnan Menderes’e ait eski ev Aydın’ın Koçarlı ilçesine bağlı Çakırbeyli köyünde tek katlı, kulesi olan bir evdir. Çiftlik evi ise Menderes vadisinin güneyine düşmektedir. Etrafı ahırlarla çevrili avlusu olan bir çiftlik evidir. Çakırbeyli köyüne giderken yolun sol tarafında kalır. Burası 1952-1953 yıllarında Menderes tarafından yaptırılmıştır. Adnan Menderes’in annesi ve kardeşi Melike vefat etmeden önce aile İzmir’e göçtükleri için çiftlik evi ve 3.500 dönüm civarındaki topraklar Kahya Tireli Mehmet Ağa’ya emanet edilmiştir.

Adnan Menderes Birinci Dünya Savaşı sona erince ve İstiklal Savaşı’ndan sonra iki kez çiftliğe dönmüş ve ikisinde de arkadaşı Ethem Menderes yanında olmuştur. Menderes 1918 yılının sonları (1919 Mayıs’ı) Mütarekeden sonraki günlerde İzmir’de okul sıralarında tanıştığı Ethem ile Aydın’a oradan da Çakırbeyli’ ye çiftliğe bey olarak dönmüştür. Yaşı henüz on sekizdir. Bu gelişlerde Menderes hep çevreyle ilgili, toprakların köylüler tarafından kullanılması, dağlarda eşkıyaların neden olduğu güvenlik problemleri gibi sıkıntılarla

karşılaşmıştır. Adnan Menderes bu durumu eşine şöyle anlatır: “Çiftliğe ilk geldiğim vakit başımı sıfır numara tıraş ettirmiştim, işimden gücümünden ayrılmayayım, bir yere gitmeyeyim diye” (Sırım, 2008, s.27). Bu ifadesinden de anlaşılacağı üzere Menderes ilk zamanlarda karşılaştığı zorluklara rağmen çiftlikte ve topraklarında çalışmak üretmek için isteklidir. Çiftlikteki işlerle uğraşmak, üretmek, toprak ile bütünleşmek onun çok önemseydiği bir idealdir.

Menderes, Yunanlıların Mayıs 1919’da Aydın’ı işgal ettiği sıralarda düzenli orduda görev almadan önce arkadaşı Ethem Menderes ve diğer birkaç efe ile Ay-Yıldız çetesini kurarak Yunan ve İtalyan işgaline karşı Aydın civarında yerel bir direniş olan Kuvayı Milliye safına katılmıştır: “Adnan Menderes gençlik yıllarında Kurtuluş Savaşı sürecinde efelik geleneği ile bağı vardır. Efelik Aydın kültürü açısından özellikle sosyalizasyonda önemli bir bağdır. Vatan sevgisi, cesaret ve düşkünün hakkını korumak söz konusu efelik geleneğinin temel düsturlarından biridir. Her Aydın’lı gibi efe hikâyeleri ve efe kahramanlık hikayeleri ile büyümüştür” (Işık, 2012, s.189). Menderes’in bu değerleri kazanması onun çocukluğunun ve gençlik yıllarının büyük bir bölümünün köyünde efelik kültürünün içinde geçmesinden kaynaklanmaktadır.

Adnan Menderes’in hayatında gençlik çağlarına denk gelen yıllarda kâhyalar oldukça önemlidir. Onun bir çiftlik beyi olarak yetişmesinde Kâhya Memişoğlu ve Abdi Ağa oldukça önemli bir rol oynamıştır. Çünkü anne ve babasından sonra en büyük hamisi olan babaannesi Fatma Fitnat Hanım’ı da kaybeden Menderes çiftlikte hayatını idame ettirirken kâhyasının rehberliğinde köylü ile ilişkilerini nasıl yöneteceğini, topraklarında nasıl bir hakimiyet kuracağını onlardan öğrenmiştir. “Çünkü Menderes’in hayatında önemli bir safha vardır ki, o safhada Menderes demek, Çakırbeyli demektir. Bütün renkleri, ihtirasları ve havasıyla. İstikbalin Adnan Menderes’ini yoğuran orasıdır” (Aydemir, 2019, s.21). Menderes’in gelecekteki hayata dair görüş ve anlayışının tohumunun atıldığı yer çiftlik topraklarıdır.

Adnan Menderes 1918 yılının sonları (1919 Mayıs’ı) Mütarekeden sonraki günlerde İzmir’de okul sıralarında tanıştığı Ethem ile Aydın’a oradan da Çakırbeyli’deki çiftliğe bey olarak dönmüştür. Yaşı henüz on sekizdir. O yıllarda Çine çayında köprü bulunmamaktadır. Çaydan ancak sallarla veya hayvanlarla geçmek mümkündür. Seller ve taşkınlarla ova zaman zaman sular altında kalmaktadır. Köyün ortasında bulunan çiftlik evi bakımsızdır. Çünkü o yıllarda Menderes ailesinden kimse orada değildir. Kâhya dışında ilgilenen bakan kimse yoktur. Bugün bu ev ayakta değildir. Sadece köy meydanı vardır. Topraklar ve çevre bakımsızdır. Köylü savaşlardan yorgun düşmüş olası Yunan işgalinin tedirginliği ile bekleyiştir. Menderes’e ait çiftliğin topraklarının yüzölçümü net olarak bilinmemektedir. O dönemki tapu kadastro işlemleri resmi bir şekilde net olarak tutulmuş değildir. Arazinin sınırları değişik kaynaklardaki bilgilere göre o yıllarda tahmini olarak 40.000-60.000 dönüm civarındadır (Aydemir, 2019, s.22).

Menderes kendi ifadesiyle dönüşünü şöyle anlatmaktadır: “Köye gelişimin haberi yayılmıştı. Ama köylü tedirgin. Herkes aslı bizim olsa da el koyduğu kapattığı kendi malı gibi benimsediği mallardan topraklardan endişeli. Ama gene de beye gidelim demişler. Geldiler. Ama ne görsünler? Bu bey hayallerindeki bey değil. Ben, sade son hastalıklarla 15 kilo kaybetmişim. Karşılarında kırk kilo kadar görünen 20 yaşında bir mahluk. Onların sözlerini yarı duyan yarı duymayan ne cevap vereceğini bilmeyen, hatta oturmasını dahi beceremeyip ellerini birbiri içinde oğuşturarak ayakta sağa sola kıvranan bir zavallı, çelimsiz çocuk! Ben bir daldaki serçenin ürkek, kararsız huzursuzluğu içindeyim” (Aydemir, 2019, s.48). Köylünün zihninde daha önceden bildiği “bey” imajı çok farklıdır. Daha otoriter, buyurgan ve disiplinli bütün nüfuzunu kullanabilen bir bey beklemektedir. Fakat karşılarında çocukluktan henüz çıkmış genç ve hayat tecrübesi olmayan bir delikanlı vardır. Üstelik dört ciddi hastalık geçiren bu “Genç Bey” hayli bitkin durumdadır. Adnan Menderes çiftlikten uzak olduğu yıllarda topraklar sahihsiz kalmıştır. Köylü bir anlamda gelişmiş tasarruflarda bulunmuştur. Ekip biçmiş, ağaç dikmiştir.

Kâhya Memişoğlu Adnan Menderes’i çiftliğe dönüşünde karşılayan ilk isimlerdendir. Adeta ona hocalık yapmıştır. Köylüye karşı nasıl davranması gerektiğini, topraklarına nasıl sahip çıkacağını ve çiftlik hayatına ait detaylı bilgileri kendisine aktarmıştır. Adnan Menderes’in bu konuda ondan öğreneceği çok şey bulunmaktadır. Köylünün aşına olduğu heybetli, beli tabancalı “bey” hayali ile Adnan Menderes’in duruşu örtüşmemektedir. Bu sırada Kâhya Memişoğlu devreye girerek: *“Bu ne biçim beylik?”* der. *“Sen burada, herkesin titrediği bir büyükbabanın odasındasın! Nedir bu halin? Sanki suç işlemiş gibisin! Böyle pısrık durma!.. Şimdi bana bak! Bu duvarlara silahlar asılacak! Çifteler şu tarafa, mavzerler bu tarafa! Sonra belinden tabancayı sallandıracaksın. Atının kamçısı çizimde olacak! Bey dediğin böyle olur”* (Aydemir, 2019, s.48-49).

Kâhya Memişoğlu yılların tecrübesi ile Menderes’in halkla ve çevreyle uyumu için son derece çaba sarf etmiştir. Menderes’in köye döneceği haberini alan kâhya onun odasının duvarlarını boyatmış, duvarlara mavzerler, silahlar astırmış tüm hazırlıkları yaparak Adnan Bey’i karşılamıştır. Adnan Menderes henüz yirmili yaşlarının başındadır. *“Toprağı seven insan sabırlı olur, onunla haşır neşir olur, onun adeta hayat arkadaşıdır. Toprak, insana beklemesini, fırsatlardan faydalanmasını öğretir. Toprak insana su, rüzgar, kuraklık ve fırtınayla dövüşmesini öğretir. Köylü kâh jandarmaya karşıdır, kâh dost. Köylü gerçeklerin çoğunu ve en gerçeklerini sadece kendisine söyler, başkalarına değil”* (Ağaoğlu, 2011, s.25). Kâhya Memişoğlu Menderes’i sürekli bu yeni hayat tarzına karşı motive etmiştir. Tarlalara ne ekip biçileceğinden, nasıl verimin arttırılacağına kadar ve hatta köylüler ile nasıl bir diyalog kurulması gerektiğine kadar birçok konuda Menderes’i eğitmiştir. Adnan Bey’i, beyliğe yaraşır bir şekilde görmek için bildiği, öğrendiği ne varsa hepsini Menderes’le paylaşmıştır. Ona göre bey dediğin atına binince adeta heybet saçmalı, herkesi etkilemelidir. Köylüye karşı yumuşak bir tavır içinde olmamalıdır. Menderes’e, Hacı Ali Paşa dedesini hatırlatır. Ona göre davranmasını istemiştir. Çünkü her şeyden önce disiplin şarttır. Köylü köylüdür bey de bey. Menderes Kâhya Memişoğlu’nu bir halk filozofuna benzetmiştir. Engin bilgisi ve köy kültürüne dair görgüsü ile daima Menderes’in yanında olmuştur. Burada kısa sürede Adnan Bey toparlanmış ve yeni hayatına uyum sağlamıştır.

Çakırbeyli çiftliğindeki kâhyalardan biri de Abdi Ağa’dır. Aydın Menderes’in babasını anlattığı: *“Aydın Menderes Babasını Anlatıyor”* adlı eserde verdiği bilgilere göre Abdi Ağa: heybetli, gösterişli, çalışkan, okuma yazması olmayan bir kâhyadır. Yörük kıyafeti ile bütünleşmiş, çizmelerini ölünceye kadar ayağından çıkarmamış has bir yörüktür. Adnan Menderes 1928’de evlendikten sonraki yıllarda çiftliğin hizmetinde bulunmuştur. Bunun yanında çiftliğe ve köye dair bilgi ve tecrübesiyle Adnan Bey’in yanında olmuş onun bu konuda eksiklerini gidermiştir. Çakırbeyli köylüleri ile yaptığımız bir görüşmede Abdi Ağa ve Adnan Menderes’e ait bir hatıra şu şekilde aktarılmıştır: Çine Çayı taşkınlarla çoşan bir sudur. Bir gün Adnan Menderes köye dönerken Abdi Ağa da onunla beraberdir. Çine Çayı oldukça derin olduğundan Abdi Ağa Menderes’i atını çaya sürmemesi için uyarmıştır. Çünkü su geçilebilecek gibi değildir. Fakat Berrin Hanım çiftlikte yalnızdır. Üstelik oğlu Yüksel de henüz yeni doğmuştur. Adnan Menderes bu durum karşısında hiç tereddüt etmeden atını azgın çaya sürmüş ve çayın ortasında hayvanın dizginlerini serbest bırakarak karşıya geçmiştir. Abdi Ağa da arkasından geçmiştir.

Adnan Menderes’in çocukluk ve ilk gençlik yıllarında eğitim aldığı etkilendiği bir diğer isim Kara Hafız’dır. Çakırbeyli ve diğer köy çevrelerinde Kara Hafız olarak tanınan Mehmet Emin Efendi Evsekler köyünde (1877) doğmuş bölgede önemli bir şahsiyettir. İstanbul’da Dârü’l Fünûn’un “Ulûm-i Diniye” de iyi bir eğitim almıştır. Çevresinde oldukça saygın, köylünün itibar ettiği Kara Hafız halka yaptığı dini sohbetler ve nasihatleri ile tanınmış bir isimdir. Çakırbeyli Bucak merkezindeki okulda Adnan Menderes’e de öğretmenlik yapmıştır. Kara Hafız’ın torunu Mehmet Emin Doğruyol ile yaptığımız görüşmelerde dedesinin haftada bir gün Adnan Menderes’in çiftlikteki evine giderek ona özel sohbet yaptığını, dini bilgi ve birikimini paylaştığını belirtmiştir. Adnan Menderes Kara Hafız’dan oldukça istifade etmiş

ve etkilenmiştir. Ayrıca köylüye kendi topraklarından dağıtmaya karar verdiği sırada, Kara Hafız ile istişare ederek kimin daha çok ihtiyacı varsa onları gözeterek dağıtım yaptığı da Kara Hafız'ın torunu ile yaptığımız görüşmelerimizde kendisi tarafından belirtilmiştir. Adnan Menderes'in dini konularda eğitiminin yanında, köye ve toprağa olan düşkünlüğünde Kara Hafız'ın kendisine verdiği eğitimin de önemli bir yeri olduğu görülmektedir.

Menderes'in toprağa dönüşü toprakla sıkı bir bağ kurması, toprak sevgisi yoğunlukla 1922- 1930 yılları arasındadır. Yaklaşık sekiz yıllık bu zaman zarfında Menderes mutlu, dingin bir hayat yaşamıştır. Doğduğu topraklarda ait olduğu halkın bir parçası olarak çiftlikte üretmiş, köylü ile iç içe yaşamıştır. Aydın Menderes ve Taha Akyol'un yazdığı kitapta Adnan Menderes'in asker kökenli veya farklı bir zümreden olmayışı Çakırbeyli Köyü ve civarındaki çiftlikte hayatının ilk gençlik yıllarını halkın içinde geçirmiş olması gibi etmenler onun daha sonraları siyasi hayatında siyasetçi kimliği ile halka yakın duruşunun temelini teşkil etmektedir (Menderes & Akyol, 2011, s.10).

Köylünün kendisinin yokluğunda tasarrufta bulunduğu topraklar oldukça geniş bir miktardır. Menderes evvela köylünün izinsiz kullandığı bazı zeytinlik, bağ, bahçe ve mera olan araziye hiç çekişmesiz köylüye bırakmıştır. Daha sonraki yıllarda siyasete girdiği dönemde toprak reformuna kadar elindeki arazinin miktarı 3.000 dönüme kadar inmiştir. Söz konusu toprak dağıtım hakkında Süleyman İnan şunları belirtmiştir: *“Menderes kendi tapulu arazisi üzerindeki köylülerin fiili kullarımlarına karşı engelleyici bir tutum takınmamış hatta söylediğine göre 1932 yılında da hukukî olarak böyle arazileri köylülere bırakmıştır. Demek ki Menderes, milletvekili olduktan sonra arazilerin bir kısmını tapu terki yoluyla köylülere vermiştir. Böylece yıllar içinde Menderes'e yaklaşık 3.000 dönümlük bir yer kalmıştır”* (İnan, 2002, s.16).

Adnan Menderes'in mizacının oluşmasında çocukluğuna ait hatıralara bakıldığında ve çiftlik hayatında geçen yılları incelendiğinde mevcut çiftlik ortamının ve orada bulunan kişilerin ne kadar etkili olduğu görülmektedir. Menderes, köylünün ve sonraki yıllarda halkın gözünde daima sıcakkanlı, sevecen, sempatik ve iletişime yakın bir kişilik olarak yer edinmiştir. Nezaketi, giyimi ve hitabı ile geniş halk kitlelerini etkilemeyi başarmıştır. Genellikle gerilim ve tartışmalardan uzak duran, kürsü ve miting konuşmalarında halkı coşturabilen bir siyasetçi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün bu güçlü etkinin oluşmasında çiftlik hayatında şifahi olarak aldığı eğitim, çevresindeki güçlü karakterlerden etkilendiği bilinmektedir. *“Menderes'in dış görünüşünün ne kadar albenili ve hoş olduğu konusunda birlik vardır. Giyimine özellikle çiftliğe bey olarak geldikten sonra dikkat ettiği düşünülebilir. Köylülerin algısındaki beye uygun bir imaj çizmeye çaba sarf eder”* (İnan, 2012, s.778). Buradaki bilgiden de anlaşıldığı üzere Menderes giyimine, insanların karşısındaki imajına -ince detaylarına varıncaya kadar- çok dikkat etmiştir. Bu özelliğini kazanmasında çiftlikte kendisini her anlamda hayata hazırlayan Kâhya Memişoğlu ve babaannesesi Fitnat Hanım'ın da etkisi vardır.

Adnan Menderes Berrin Hanımla evlendikten iki yıl sonra 9 Eylül 1930'da Serbest Cumhuriyet fırkası ile siyasete atılarak topraktan ve çiftlikten kopmuştur. Siyasetin yoğun temposu ile daha sonraki yıllarda çiftliğe çok fazla gidememiştir. Demokrat Parti ile iktidara geçtiği yıllar olan 1950'den sonra Ankara'nın yoğun gündemi ile meşgul olmuştur. Çiftlikte çok sevdiği toprak ve tarımla yakından ilgilenememiştir. Fakat toprağa ve çiftliğe dair duyduğu özlemi sık sık dile getirmiştir. Aydın Menderes babasının anılarını anlattığı kitapta: *“Babamın toprağa karşı çok büyük bir sevgisi vardı. O konu açılacak olsa Aydın'daki çiftlik gibi konular açılacak olsa gözleri dalar giderdi”* (Sırım, 2008, s.31) şeklinde bahsetmektedir.

Ayrıca toprağından yani memleketinden olan herkese daima ilgi ve hürmet göstermiştir. Kâhyalardan Abdi Ağa ne zaman Ankara'ya yolu düşse mutlaka Başvekil Menderes'e de uğrar ve Menderes bu özel misafirini özellikle kendi konutunda misafir ederek otelde konaklamasına izin vermemiştir. Aydın'dan gelen misafirlerle akşam yemeklerinde bir

araya gelerek memleketine dair konuştuğu ve oradakilerin hâl ve hatırını sorarak uzun sohbetler ettiği de anlatılmaktadır.

Adnan Menderes'in tarım ve çiftçiye karşı duruşunun nasıl olduğunu anlatan bir isim de Çakırbeyli köyünde yaşayan Veli Yunus'tur. Çiftlikte uzun yıllar traktör şoförü olarak çalışmış olan Veli Yunus, Menderes'in toprakla iç içe olduğunu, köylüyle daima sıcak bir ilişki kurduğunu ve tarımsal faaliyetlerde hiç çekinmeden tarlaya bizzat girerek çalıştığını belirtmiştir. Menderes çalışmanın ve üretmenin ne demek olduğunu daha küçük yaşta bu topraklarla hemhâl olduğunda öğrenmiştir.

Ayrıca başvekil olduktan sonra nadiren de olsa köye geldiği zaman tarlalarda köylülerin yanına kadar giderek onlarla sohbet etmiştir. Kaynak kişilerden dinlediğimiz kadarıyla korumalarını yanına yaklaştırmaz: *“Burası benim topraklarım, burada bana bir şey olmaz. Burada beni bir sivrisinek bile rahatsız edemez”* (Kaynak Kişi: Veli Yunus) diyerek kendisinin memleketinde, köylüsünün içinde ne kadar güvende olduğunu belirtmiştir. Menderes Ankara'nın yoğun siyaseti ile uzun yıllar hemhâl olmuş fakat köyüne ve köylüsüne karşı sıcak tutumunu değiştirmemiştir.

Görüşme yaptığımız 1925 doğumlu, Çiftlik köyü sakinlerinden kaynak kişi Fatma Yıldırım, Adnan Menderes hakkında hafızasında kalanları şöyle özetlemiştir: *“Adnan Menderes yakışıklı, gürbüz bir beydi. De gidi beyim de! Bir atı vardı. ‘Atı, ben güzelim; Menderes, ben güzelim!’ derdi. Atına binince herkes ona bakardı”* diyerek Menderes'i atının üstünde bir yiğit olarak tarif etmiştir. Buradan da anlaşıldığı üzere Menderes köylünün hafızasında daha çok *“toprak beyi”* olarak yer etmiştir.

Çakırbeyli köyünde yaşayan Münevver Çıkrık Adnan Menderes'i yakından tanıyan birinci kuşaktan az sayıda kalan, Menderes'in hemşehrisi ve aynı zamanda kahyasının kızıdır. Kendisi ile yaptığımız görüşmede *“Adnan Menderes Başbakan olmadan önce ve sonrasında halkın içinde nasıl bir duruşu vardı?”* sorumuza: *“Bizim Beyimiz (Adnan Menderes) herkese karşı güleç yüzlüydü. Ben çocukken babamla beraber onun çiftlik evinde çalışırdım. Menderes başbakan olup Ankara'ya gittikten sonra da ara ara çiftliğe gelirdi. Her gelişinde yaşlı-genç ayırt etmez hal-hatır sorardı. Bize ilgi gösterirdi. Sorunumuz sıkıntımız var mı bunları merak ederdi. İçimize karıştırdı. Köylü de bunun için onu severdi. Bugün gibi hatırlarım.”* diye cevaplamıştır.

Gerek sözlü kaynaklardan gerekse yazılı kaynaklardan edindiğimiz bilgiler ışığında; Adnan Menderes başta doğup büyüdüğü kendi köyünde ve genelde kırsal bölgelerde yaşayan halk kitleleri tarafından kabul görmesinin temelinde uzun yıllar (siyasete girdiği yıla kadar) halka doğrudan temas etmiş olması yatmaktadır. *“Eğer onlar oturup bir lokma yiyorlarsa mutlaka bağdaş kurup onların bir lokmasını almadan da geçmemiş. O insan köylü mü şehirli mi, yabancı mı yerli mi, fakir mi zengin mi hiç tefrik etmemiş”* (Sırım, 2008, s.34). Bu bilgiden de anlaşılacağı üzere Adnan Menderes halkı bütünüyle kucaklayıcı bir yaklaşım sergilemiştir.

Adnan Menderes'in Anadolu coğrafyasında halkın arasında, onlarla iç içe oluşu ve hayatının önemli bir bölümünü köyünde onlarla birlikte geçirmiş olması daha sonraki siyasî yaşamında da kendisine katkı sağlamıştır. Kendini daima halkın içinde konumlandırmıştır. *“Menderes kışladan veya bürokrasiden gelmiş bir komutan veya âmir değil, Şevket Süreyya'nın isabetli tanımıyla “topraktan gelen lider” dir. Tarlada ırgatlarla çalışmış, pazarda esnafla halleşmiş, kuraklıktan canı yanmış, bereketten yüzü gülmüş bir liderdir ve bu özellikleriyle de tarihimize bir ilktir. Onun için, Aydın Menderes'in deyimiyle “itilmiş kakılmış” milyonlar Menderes'te kendilerini buldular”* (Akyol, 2011, s.11). Taha Akyol Menderes'in halka yakın oluşunu kendisinin de halktan gelen, köylünün halinden anlayan bir kişi olmasına bağlamaktadır. Hayatının en verimli yılları olan gençliğini köylülerle ve toprakla bütünleşerek onları içselleştirerek hayata adım atmıştır. Menderes toprağın, ekip biçmenin ne olduğunu iyi bilmektedir.

Menderes çiftlikteki topraklarda ekip biçerken, tüm tarımsal faaliyetlerinde tarımın ileri teknikleri ile bilgi ve tecrübeye dayalı bir şekilde hareket etmiştir. Ayrıca iş etiği daima onun hassas olduğu bir noktadır. Yakın arkadaşı ve uzun süre birlikte siyaset yolunda yürüdüğü Dr. Mükerrer Sarol da bu kanaattedir: “*Ölünceye kadar ticarî ve malî ilişkilerden uzak kaldı, zaaflarına kapılmadı. Nefsini ruhunda tesis ettiği disiplinle meşru olmayan heveslerden korumayı daima başardı*” (Sarol, 2014, s.26). Örneğin; serbest piyasada pamuk fiyatlarında zaman zaman dalgalanma yaşansa da Menderes buna tevessül etmemiş ürettiği pamuğu daima Tarım Satış Kooperatifi’ne satmıştır. Menderes kısa sürede toprağa ve çiftliğe uyum sağlamış tarım faaliyetlerinde başarı göstererek Aydın civarında hatırı sayılır bir eşraf çevresine dahil olmuştur. Belki de hayatının en huzur dolu yıllarını çiftlikte toprakla, köylüsü ile bütünleştiği yıllarda yaşamıştır.

Şevket Süreyya Aydemir’in kitabında verilen bilgilere göre Menderes’in yakın arkadaşları -siyasetle meşgul olduğu yıllarda- onun memleketine ve geçmişe olan özlemini şu sözlerle dile getirmiştir: “*Bazen de birden, içinden bir toprağa dönüş hasreti taşırdı ve bu hasret, hem yakarış hem itiraf şeklini alırdı.*” Menderes arkadaşına şöyle cevap vermiştir: “*Çakırbeyli’ den dışarıya taşmakla acaba hata mı ettim? diye düşündüğüm olmuştur. Şimdi Karagöl burnumda tütüyor. O zalim Çine çayı, o taşkın Menderes, sabahları ovaya inen sis. Sonra o karşı ufuklarda Aydın dağları, Samsun dağları?*” (Aydemir, 2019, s.215). Adnan Menderes çocukluğu ve gençlik yıllarının da geçtiği toprakları yakın arkadaşlarına özlemle anlatmıştır. Çakırbeyli ve çiftlik Adnan Menderes’in hayatında daima özel bir yere sahip olmuştur.

Yukarıda Adnan Menderes’in yetiştiği ve etkilendiği kişiler, çiftlik hayatı detayları ile verilmiştir. Adnan Menderes siyasete girmeden evvel bir toprak beyi olarak kendi topraklarını ekip biçmiş ve geçimini tarımdan kazanmıştır. Adnan Menderes’in kırsal hayata ve köylüye olan ilgisi sadece çiftlikte yaşadığı yıllarla sınırlı kalmamış siyasette aktif olduğu gerek CHP içerisinde gerekse başbakanlık yıllarında tarım politikalarında da kendini göstermiştir (Özer, 2013,189). Örneğin TBMM’nin tatile girdiği yaz aylarında Adnan Menderes Anadolu’yu gezerek kırsal halkın sorunlarını yerinde gözlemlemiştir. Bu kanaatimiz hem yazılı kaynaklarda hem de köylüleri ile yaptığımız görüşmelerle oluşmuştur.

Tarım ekonomisinin ülkenin temel yapı taşlarından oluşunu meclis konuşmalarında da belirten Adnan Menderes iktidar yıllarında tarımda makineleşme, traktör ve tarım aletlerindeki artış, çiftçinin desteklenmesi gibi icraatlerinde tarım sektörüne ait detaylara vakıf olması ile doğrudan ilişkilendirilebilir (Avcı, 2012, s. 243).

1950’li yıllarda Türkiye nüfusunun yaklaşık yüzde sekseni tarımdan geçimini sağlayan kırsal kesimdir. Demokrat parti bu gerçekten yola çıkarak tarımın canlandırılmasında ve güçlendirilmesinde etkin bir devlet politikası belirlemiştir (Ahmad, 2015, s.148). Demokrat Parti’nin hükümet programında ve bütçe planlamasında tarım daima öncelikli bir yere sahip olmuştur. Bu tutumunda Menderes’in çiftçilikle uzun yıllar uğraşması ve kırsal hayatı bilmesi önemli bir rol oynamıştır.

SONUÇ

Adnan Menderes 1950-1960 yıllarına damgasını vurmuş bir başbakan olmasının yanı sıra görüşme yaptığımız Çakırbeyli ve civarındaki kaynak kişilerden edindiğimiz bilgilere göre Çakırbeyli çiftliğinin ve köy halkının “*Has Beyi*” olarak adlandırılmıştır. Çocukluk yılları babaannesinin himayesinde Çakırbeyli ve İzmir arasında geçmiştir. Kişilik ve mizacının şekillenmesinde ve çiftlik hayatına uyum sağlamada okul hayatı dışında yetiştiği ortam oldukça büyük öneme sahiptir.

Adnan Menderes siyasete girmeden önce (yaklaşık sekiz yıl) Çakırbeyli’deki çiftliğinde çiftçilik yapmıştır. Tarımsal faaliyetlere başlarken ve hayata dair aldığı ilk eğitimlerde Kâhya Memişoğlu, Abdi Ağa ve Kara Hafız’ın büyük desteği olmuştur.

Çalışmamızda birincil kaynak kişilerin verdiği bilgiler doğrultusunda Adnan Menderes'in ilk gençlik yıllarında onun hayatını doğrudan etkileyen şahsiyetler ortaya konulmuştur. Kara Hafız, Menderes'in dini eğitiminde temelleri atan ilk kişidir. Kâhyalar ise Adnan Menderes'in toprak ve çiftlikle olan yakın bağına oluşturan kişilerdir. Adnan Menderes'in toprağa bağlılığı yıllar sonra siyasete adım attıktan sonraki politikalarında ve çalışmalarında (özellikle tarım politikalarında) somut bir şekilde kendini göstermiştir.

Adnan Menderes aktif siyasete girmeden önce uzun yıllar kendisine ait geniş bir arazide tarımla uğraşmış doğrudan üretime katılmıştır. Bu anlamda bir toprak beyi olarak ve daha sonraları siyasi kimliği ile Çakırbeyli ve civarındaki bölgede tarımın gelişmesine öncülük etmiştir. Köylü ile yakın ilişki kurmuş karşılıklı bir iletişimin oluşmasına imkan sağlamıştır. Kendisine ait arazinin çok büyük bir miktarını köylüye dağıtmak suretiyle köylünün kendi toprağını ekip biçmesine imkan vermiştir. Hatta siyasete girdikten sonra köylünün ve halkın meclisteki sesi olmuştur denilebilir.

Menderes hassas, sıcakkanlı, çekingen aynı zamanda iyi bir hatiptir. Her ne kadar siyasete girerek zorlu ve mücadele dolu, memleketinden uzak bir hayat yaşamış olsa da Menderes bir yanı sıra hep çiftlikteki topraklarına ve köy halkına içten bağlılığını hayatının sonuna kadar sürdürmüştür. Onun geniş halk kitlelerine kolayca ulaşabilmesini, köylünün psikolojisini gayet iyi bilmesine ve gücünü halktan almasına bağlamak mümkündür. Adnan Menderes'in insan sevgisi toprak sevgisi ile beraber çocukluk yıllarında babaannesi Fatma Fitnat Hanım'ın ellerinde yoğrulmuştur.

Adnan Menderes topraktan ve halktan gelmiş, sözünü halk içinde, halk için söylemiş ve idamıyla da halka mal olmuş bir şahsiyettir denilebilir. Bu çalışma ile gerek yazılı kaynaklardan gerek birinci kuşak kaynak kişilerden yola çıkarak halkın hafızasında yer etmiş olan toprak beyi Adnan Menderes gün yüzüne çıkarılmıştır. Onun halkla ve çiftlik çalışanları ile olan yakın ilişkisi, köylüye olan yakınlığı ve toprağın dilinden anlaması çalışmamızda Aydın/ Çakırbeyli ve civar köy halkının bakış açısı merkeze alınarak incelenmiştir. Adnan Menderes halkın içinden çıkmış yine halka yönelmiş, köylünün ve çiftçinin birçok sorununa vakıf ve çözüm üreten, kendini halktan biri olarak gören bir siyasetçidir.

Etik Beyan

“Toprak Beyi Olarak Adnan Menderes ve Çakırbeyli Çiftliğinde Etkilendiği İsimler” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma etik kurul kararı zorunluluğu taşımamaktadır. Makale, Etik Kurulları Yayın Etiği Komitesinin (Committee on Publication Ethics-COPE) yazar, hakem ve editörler için belirtilen kurallardan yararlanılarak oluşturulmuş olan Anasay Dergisi etik kuralları çerçevesinde yazılmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Mali Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declared that there is no conflict of interest.

Financial Support: The author declares that this study has received no financial support.

KAYNAKÇA/ REFERENCES

- Ağaoğlu, S. (2011). *Arkadaşım Menderes İpin Gölgesindeki Günler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ahmad, F. (2015). *Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980*, İstanbul: Hil Yayınları.
- Akdağ, M. (2018). *Adnan Menderes'in Muhalefet Yılları ve Aydın İli 1946-1950*. Aydın: Başkar Ofset.
- Akkoyun, T. (2021). Birliktelikler ve Ayrılıklarda Menderes Güzergâhı. *Yerli Düşünce Dergisi*. Aydın: Sayı: 81/ s. 31 Eylül Baskısı.
- Avcı, G. (2012). *Adnan Menderes ve Demokrasi, Türk Tarihinde Adnan Menderes Sempozyumu*, 21.03.2018 Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Yayını Cilt I. (ss,243)
- Aydemir, Ş.S. (2019). *Menderes'in Dramı?* İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Can, M. T. (2014). *Menderes Trajedisi*. Ankara: Tutku Yayınevi.
- Demir, Ş. (2010). *Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes*. İstanbul: Paraf Yayınevi.
- Dilipak, A. (1990). *Yakın Tarihimiz:4 Menderes Dönemi*, İstanbul: Beyan Yayınları.
- Durmuş, S. (2023). *Halk Kültüründe ve Halk Belleğinde Adnan Menderes*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aydın Fersoy, O.C. (1978). *Bir Devre Adını Veren Başbakan Adnan Menderes*, İstanbul: Hun Yayınları.
- Haykıran, K. R. (2014). *Aydın'ın Kandilleri*. Aydın: Tuna Matbaacılık.
- Işık, C. (2012). *Halk Tahayyülünde Adnan Menderes, Türk Tarihinde Adnan Menderes Sempozyumu*, 21.03.2018 Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Yayını Cilt I. (ss,186)
- İnan, S. (2002). *Muhalefette Adnan Menderes (1945-1950)*, Yayınlanmış Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- İnan, S. (2006). *Muhalefet Yıllarında Adnan Menderes*. Ankara: Liberte Yayınları.
- İnan, S. (2012). Adnan Menderes'in Mizacı Üzerine Psiko-Biyografik Bir Deneme-, *Türk Tarihinde Adnan Menderes*, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Yayını Cilt II. (ss,773)
- Kısakürek, N. F. (2016). *Benim Gözümde Menderes*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Menderes, A. & Akyol, T. (2011). *Demokrasiden Darbeye Adnan Menderes*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Özer, S. (2013). *Demokrat Parti'nin Köy ve Köylü Politikaları (1946-1960)*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Sarol, M. (2014). *Bilinmeyen Menderes*, Cilt: I. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Sarol, M. (2014). *Bilinmeyen Menderes*, Cilt: II. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Sırım, V. (2008). *Adnan Menderes Aydın Menderes Babasını Anlatıyor*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Taşyürek, M. (2009). *Adnan Menderes*. İstanbul: Anonim Yayıncılık.
- Yapıcı, A.İ. (2022). *Aydın Ve Yöresi Ağzları*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yılmaz, M. (2018). *Tarihi ve Kültür Varlıklarıyla Aydın Güzelhisarı*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

Kaynak Kişiler:

K.K.1: Veli Yunus, 15.04.1931, Çakırbeyli Köyü, Çiftçi.

K.K.2: Mehmet Emin Doğruyol, 1966, Aydın, Esnaf.

K.K.3: Mehmet Celâleddin Önal, 1933, Evsekler Köyü, Çiftçi.

K.K.4: Fatma Yıldırım, 1925, Çiftlik Köyü, Çiftçi.

K.K.5: Münevver Çıkrık, 1930, Çakırbeyli Köyü, Çiftçi.

K.K.6: Orhan Demir, 1935, Çakırbeyli Köyü, Çiftçi.